

politik efter Brugsforeningerne, der saaledes selv bestemmer »Dagsprisen«. Forhaabentlig varer det ikke længe, før den bebudede Undersøgelse fra Aarhus Universitets økonomiske Institut kan give Diskussionen mellem Brugsforening og Købmand en mere solid Basis paa dette Punkt.

Skønt Andelsbevægelsen ifølge sine Ideer staar aaben for enhver, er det dog tydeligt, at den for at arbejde friktionsfrit maa forudsætte stor Homogenitet hos sine Medlemmer. I sin danske Udformning hviler Brugsforeningerne paa den brede Mellemlasse i By og paa Land, ved Sammenhold har Kooperationen givet en vis Gruppe af Producenter og Forbrugere Styrke i den organiserede Kamp, som mere og mere er kommet til at karakterisere det moderne Samfund. Hvor denne Homogenitet ikke har været til Stede, har Andelsbevægelsen derimod kun ad mere indirekte Veje kunnet øve sin Indflydelse.

E. Lyngø.

Johan Grundt Tanum: En bedre bokhandel. Norsk bokhandels opgave og framtid. Den norske bokhandlerforening, Oslo, 1945. 142 Sider. Hft. Kr. 3,30.

Det ser ud til, at der i vore nordiske Nabolande er en stigende Forstaelse af, at det under det Genopbygningsarbejde, som nu skal foregaa, bliver nødvendigt at tage Driftsøkonomien med paa Raad. Fra Sverige hører man, at praktiske Industrifolk samler sig om Handelshøjskolerne for at gennemdrøfte deres Problemer med Økonomerne, og fra Norge kommer nu denne Bog, der fortæller om et Foretagende i den store Stil med samme Tendens.

Johan Grundt Tanum hører til en gammel Boghandlerfamilie i Oslo og er baade Forlægger og Sortimentsboghandler. Hans Anseelse i Boghandlerkredse har givet sig Udslag i, at man har valgt ham til Formand for den norske Boghandlerforening.

Denne Mand har nu under Boghandelens Højkonjunktur overvejet, hvad man kan gøre for at forhindre en lignende Deroute inden for Faget som den, der fulgte efter den første Verdenskrigs gyldne Aar, og paa Boghandlerforeningens Generalforsamling i 1943 fremlagde han sit Forslag.

Han mener, at Boghandelens Opgave kan deles i to Dele, den litterære og den økonomiske; men for at den litterære skal kunne løses, maa først og fremmest den økonomiske klares, og han fortsætter: »Handelsvitenskapen er en nokså ny vitenskap. Den trevler opp våre økonomiske problemer, og søker å legge de enkelte faktorer sammen på nye måter som var det et slags puslespill, til stadig fullkomnere resultat. Den registrerer våre økonomiske handlinger statistisk og søker på empirisk grunnlag å rettlede oss til bedre metoder. Den stiller seg stussende overfor vår overleverte tradisjon, etterprøver den og foreslår oss endringer. Ta vår regnskapsførsel: hvor mange av mine damer og herrer har satt seg inn i moderne regnskapsproblemer bygd på professor Schmalenbachs idéer, hvor mange har overhodet tatt opp spørsmålet om de arbeider med en riktig konto-ramme? Jeg vet det er dem som sysler med spørsmålet, men de er å finne i de større forretninger hvor arbeidet til en viss grad kan fordeles. Men foreningen vil at

politik efter Brugsforeningerne, der saaledes selv bestemmer »Dagsprisen«. Forhaabentlig varer det ikke længe, før den bebudede Undersøgelse fra Aarhus Universitets økonomiske Institut kan give Diskussionen mellem Brugsforening og Købmand en mere solid Basis paa dette Punkt.

Skønt Andelsbevægelsen ifølge sine Ideer staar aaben for enhver, er det dog tydeligt, at den for at arbejde friktionsfrit maa forudsætte stor Homogenitet hos sine Medlemmer. I sin danske Udformning hviler Brugsforeningerne paa den brede Mellemlasse i By og paa Land, ved Sammenhold har Kooperationen givet en vis Gruppe af Producenter og Forbrugere Styrke i den organiserede Kamp, som mere og mere er kommet til at karakterisere det moderne Samfund. Hvor denne Homogenitet ikke har været til Stede, har Andelsbevægelsen derimod kun ad mere indirekte Veje kunnet øve sin Indflydelse.

E. Lyngø.

Johan Grundt Tanum: En bedre bokhandel. Norsk bokhandels opgave og framtid. Den norske bokhandlerforening, Oslo, 1945. 142 Sider. Hft. Kr. 3,30.

Det ser ud til, at der i vore nordiske Nabolande er en stigende Forstaelse af, at det under det Genopbygningsarbejde, som nu skal foregaa, bliver nødvendigt at tage Driftsøkonomien med paa Raad. Fra Sverige hører man, at praktiske Industrifolk samler sig om Handelshøjskolerne for at gennemdrøfte deres Problemer med Økonomerne, og fra Norge kommer nu denne Bog, der fortæller om et Foretagende i den store Stil med samme Tendens.

Johan Grundt Tanum hører til en gammel Boghandlerfamilie i Oslo og er baade Forlægger og Sortimentsboghandler. Hans Anseelse i Boghandlerkredse har givet sig Udslag i, at man har valgt ham til Formand for den norske Boghandlerforening.

Denne Mand har nu under Boghandelens Højkonjunktur overvejet, hvad man kan gøre for at forhindre en lignende Deroute inden for Faget som den, der fulgte efter den første Verdenskrigs gyldne Aar, og paa Boghandlerforeningens Generalforsamling i 1943 fremlagde han sit Forslag.

Han mener, at Boghandelens Opgave kan deles i to Dele, den litterære og den økonomiske; men for at den litterære skal kunne løses, maa først og fremmest den økonomiske klares, og han fortsætter: »Handelsvitenskapen er en nokså ny vitenskap. Den trevler opp våre økonomiske problemer, og søker å legge de enkelte faktorer sammen på nye måter som var det et slags puslespill, til stadig fullkommnere resultat. Den registrerer våre økonomiske handlinger statistisk og søker på empirisk grunnlag å rettlede oss til bedre metoder. Den stiller seg stussende overfor vår overleverte tradisjon, etterprøver den og foreslår oss endringer. Ta vår regnskapsførsel: hvor mange av mine damer og herrer har satt seg inn i moderne regnskapsproblemer bygd på professor Schmalenbachs idéer, hvor mange har overhodet tatt opp spørsmålet om de arbeider med en riktig konto-ramme? Jeg vet det er dem som sysler med spørsmålet, men de er å finne i de større forretninger hvor arbeidet til en viss grad kan fordeles. Men foreningen vil at

hele bokhandelen kollektivt skal løse spørsmålene, først da trygger vi standen som helhet og gjør vår plikt mot de verdier vi forvalter.« Han mener nu, at Sagen kan realiseres paa den Maade, at han skriver en lille Bog om Boghandelens Problemer. Bag i denne Bog skal der være nogle smaa, men meget dyre Annoncer. Prisen skal være gradueret efter Bogladens Omsætning og økonomiske Bæreevne.

Det er denne Plan, som er realiseret i den foreliggende Bog, og man blader nysgerrigt om til Annoncerne og tæller dem for at se, hvor stor en Del af Boghandlerne der har haft Forstaaelsen af, at dette kunde have Betydning for dem; og man ser med Forundring, at af Norges 304 Boghandlere er der Annoncer fra 246. Efter Sætningen af Annoncerne har yderligere 63 forhøjet deres Tilskud, og der er kommet 24 nye til. Og man blader om til Forordet og undrer sig endnu mere, naar man ser, at der er indkommet en Sum paa ca. 200.000 Kr., og det er endnu ikke Slut med Forundringen. Man vilde have ventet, at der var blevet nedsat et Udvalg af Boghandlere, som skulde overvaage Undersøgelserne, men nej. Hele Summen er overdraget Norges Handelshøyskole »uten annen reservasjon enn at fondet skal anvendes etter sin hensikt: til fri forskning i norsk bokhandels økonomiske, særlig distribusjonsøkonomiske problemer«.

Et saadant Vidsyn er sjældent, og det er næsten utroligt, at det skulde findes hos et saa stort Procenttal af Norges Boghandlere, som de anførte Tal angiver, men det er ogsaa foreløbig nok, at Tanum har formaaet at faa sine Kolleger med. Det ligger jo i Sagens Natur, at de Boghandlere, som har ydet økonomisk Støtte, ogsaa vil stille Oplysninger til Disposition, og dermed er Vejen banet. Det, man vil naa til, er bl. a. den periodiske Bedriftssammenligning, som gør det muligt med visse Mellemlum at konstatere, om Svingningerne i Omkostningstallene skyldes almene og maaske uafvendelige Faktorer, eller de skyldes særlige Forhold i den enkelte Bedrift, som maaske kan ændres.

Og nu selve Bogen, som er Bærer af de dyre Annoncer. Forfatteren fortæller om, hvorledes den blev til. Efter en lang Sygdom trængte han til Rekreation og til at faa Ro til at gennemtænke Problemerne. Jeg kan ikke modstaa Fristelsen til at citere nogle Brudstykker af Indledningen: »Min hustru og jeg har en liten gård inne ved svenskegrensen, dypt inne i de østnorske skoger. Her er det en fred og en stillhet som det bare kan være på et riktig bortgjemt sted i Norge. Hit reiste jeg. Jeg visste, jeg hadde litt god tobakk i pipebordet og noen gode førkrigssigarer, og i en makelig stol foran peisen i tasmørket eller utover kvelden, har en da sjangser til å klarne tankerne. Jeg har et litet bibliotek her, vesentlig historie og biografi og bøker jeg ellers liker. Har jeg ikke noe særlig å ta meg til, kan jeg lese, gjerne om igjen bøker jeg har lest før, de fleste av dem vinner bare ved å leses om igjen.

Slik gikk det ogsaa denne gang, jeg ble sittende å lese en stor del av tiden, og tilfallet gjorde, at det ble mest memoarer fra eller bøker om årene omkring 1814 jeg leste....

Om kvelden satt jeg ofte foran peisen med en røyk og tenkte på våre konkrete bokhandlerproblemer. Jeg følte sterkere og sterkere at vi på kollektiv grunn måtte få den moderne handelsvitenskaps hjelp til å løse de av dem, som kunne klarlegges ut fra bransjen som helhet. Særlig de problemer

som var knyttet til den handelsmessige side av bransjen. Gjennom rasjonalisering av våre handelsformer måtte det kunne bli mulig å skape en helt annen oversikt, klarhet og effektivitet enn nå, slik at vi fikk mer tid til de litterære problemer, hvis løsning det ikke er så lett og kanskje heller ikke ønskelig å søke på et felles grunnlag. Kort sagt, det er våre omkostningsproblemer vi må få klarlagt ved handelsvitenskapens hjelp, standardisert og rasjonalisert, slik at vi individuelt og med full kraft kan ofre oss for handelsproblemene ut fra hver vår spesielle og forskjelligartede virkekrets.»

Bogen tilsigter saaledes ikke at løse Problemer, det skal netop være Forskningsfondets Opgave. Men den vil forsøge at klare Begreberne, at vise, hvilke Muligheder Boghandelen har, og pege paa de Problemer, som maa løses, hvis disse Muligheder skal realiseres.

Bogen begynder med at vise, hvor ringe Forholdene var omkring 1814. Man manglede alt, Forfattere, Trykkerier, Forlag, Boghandlere og først og fremmest et læsende Publikum; men omkring Midten af Aarhundredet var der med den bedre Uddannelse vokset et Behov for Faglitteratur frem, og med Universitetets Vækst var der kommet Folk til at skrive Bøgerne, og nu dannedes den norske Boghandlerforening, hvis første Opgave blev at skabe en organiseret Boghandel.

Alle Elementer i Samfundet hænger sammen, og Boghandelen danner ingen Undtagelse. Hele den Udvikling henimod Industrialisme, som fandt Sted i Slutningen af det 19. Aarhundrede, bygger paa Bogen og fremkalder selv en ny Litteratur, som igen betinger nye Fremskridt. »Det går ikke lenger bare å gjøre som han far eller hu mor gjorde«. Maskinernes Overtagelse af det grove Arbejde medfører desuden en Overførelse af store Befolkningsdele til »white collar work« med Behov for boglig Uddannelse, og den forkortede Arbejdstid medfører Fritidsproblemer, som ligeledes skaber et forøget Bogbehov. Og dog viser statistiske Undersøgelser, at det Beløb, som af den store brede Befolkning anvendes paa Bøger, endnu er meget ringe i Forhold til, hvad der anvendes paa Film, Radio o. l.; der er altsaa her et umaadeligt uopdyrket Omraade. Men det er ikke blot Ekspansion det gælder, et andet Problem er en kvalitativ Forbedring af Læsningen. Der sælges i Norge ca. 40 Millioner Magasiner og Ugeblade om Aaret mod 1½ Million skønlitterære Bøger (hvortil kommer 3½ Million Biblioteksudlaan). Det drejer sig altsaa om at ændre den mere værdiløse Læsning til kulturskabende Læsning.

For at løse disse Problemer kræves en forbedret Organisation af Bogspredningen. Der stilles store Krav til Boghandleren om at orientere i den stadig stigende Bogflod, Krav, som kun kan honoreres gennem en yderligere Udvikling af Kataloger, Bibliografier og andet trykt Orienteringsmateriale. Men Bogens Ekstensionsproblem har dog ogsaa en anden Side. De Dele af Befolkningen, som lever i Byer eller dog i tæt befolkede Distrikter, kan nok betjenes af Boghandelen, men hvorledes man uden Omkostninger, der er større, end Bogen kan bære, skal faa Litteraturen ud til de tyndt befolkede Landsdele, er et Problem, der netop i et Land som Norge endnu venter paa sin Løsning.

Af Boghandelens dobbelte Opgave, den litterære og den forretningsøkonomiske, gaar den første ud paa at vejlede Kunderne i Valg af Bøger og

paa at sørge for at have det rigtige Lager af Bøger. Den anden gaar ud paa at skabe en rationel Organisation af Distributionen. »Bokhandelen og forlagsvirksomheten har allerede på en række områder rasjonalisert sine felles økonomiske forhold slik at store deler av samhandelen dem imellom er automatisert. Bøkene går i Norge stort sett direkte fra produsent til detaljist, uten mellommann. Men med de store framsteg handelsvitenskapen har gjort i de senere år, og med dens økende innsikt i omsetnings- og omkostningsproblemene, måtte det være mulig ved dens hjelp ytterligere å få rasjonalisert og automatisert bokhandelens økonomiske virksomhet, slik at bokhandelen mer kunne ofre seg for sin samfunnsmessig sett betydningsfullere oppgave: å være kulturpropagandist gjennom boken.

Hvordan slike lettelser i bokhandelens økonomiske virksomhet skulle bli, vil det ikke engang være riktig å forsøke å antyde. Arbeidet måtte bygges på konkrete oppgaver og til å begynne med få karakteren av et undersøkende forskningsarbeid for å klarlegge problemene, hele bokhandelen måtte være forskningsfelt, og enhver måtte stille til disposisjon de ønskede opplysninger, selvsagt under betryggende former. Hvorvidt forslag til rasjonalisering kan settes fram for hele bokhandelen, eller om de må differensieres a. h. t. størrelsesorden, stedlige forhold eller andre faktorer, får tiden vise. Skal det bli mulig å skape bedring, må stillingen klarlegges for hele bransjen, og hver især må være med og skaffe materialet for undersøkelsene. En har av og til, særlig i mindre forhold, sporet en viss engstelse hos enkelte bokhandlere for å utlevere eget materiell og egne erfaringer av konkurransegrunner. Dette er kortsiktig, da det sier seg selv at blomstrer bransjen som helhet, vil alle få gode muligheter, på samme måte som vi er avhengig av at samfunnet som helhet arbeider godt og fruktbringende for at også vi skal kunne gjøre det. På den andre siden forutsetter full loyalitet og hjelpsomhet mot bransjen i sin alminnelighet, at enhver av de enkelte bokhandlere får full adgang til de resultater for lettelser og framgang, som forskningsarbeidet kan bringe bransjen eller dens enkelte deler. Ingen er, når alt kommer til alt, for stor eller for dyktig til ikke å kunne lære noe eller nyttiggjøre seg andres erfaringer.«

Det ventes ikke, at en saadan Omformning vil gaa hurtigt, men de gamle Boghandlere stillede sig Opgaver, som de færreste af dem oplevede at se realiserede, og paa lignende Maade maa vor Tid arbejde paa langt Sigt, hvis Kulturindsatsen skal blive af Betydning.

I det følgende behandles Boghandelens Virkemidler, og der peges paa det Fortrolighedsforhold, et læsende Menneske staar i til »sin« Boghandler, og det vises, at Samtaler med Kunderne er en af de bedste Kilder for Boghandleren til Udvidelse af den Bogkundskab, som er saa nødvendig, naar han skal virke som Litteraturens Formidler. Der gives en Oversigt over de Kanaler, hvorigennem Bogen søger sin Vej ud til Læserne, og det drøftes, hvilken Betydning Kritik i Blade og Tidsskrifter, Bogpris og Kreditgivning har for Afsætningen, men det understreges, at man i Virkeligheden endnu ved alt for lidt om, hvilken Betydning f. Eks. Prisen har for Salget; man bygger paa Gætværk.

I Bogens sidste Afsnit anstilles Betragtninger over norsk Boghandels Fremtid. Hvorledes vil Statens Økonomi udvikle sig? Bliver det en fri eller en dirigeret Økonomi? Hvad enten det bliver det ene eller det andet, vil

Boghandelen, for saa vidt den i Forvejen grundigt har gennemarbejdet Problemerne og ved, hvad den vil, paa Grund af sin Fagkundskab kunne faa en væsentlig Indflydelse paa Ordningen. Det gælder derfor om at faa sat Undersøgelser i Gang, og der peges paa tre Problemgrupper, som trænger til Behandling: 1. Hvordan sikre Kvaliteten i Boghandelens Arbejde? 2. Hvordan løse Bogens Ekstensionsproblem, dens Udbredelse? 3. Paa hvilken Maade kan Samfundet (Staten) støtte Boghandelens Arbejde?

Til Løsning af det første af disse Problemer maa der kræves en omhyggelig Kontrol med Oprettelse af nye Boglader, baade de faglige og de økonomiske Forudsætninger maa være i Orden. Men ogsaa Boghandelens indre Struktur maa tages op til Behandling. »Det er lite trolig, at bokhandelens handelsproblemer er andre enn de, som er alminnelige og som faller inn under distribusjonsøkonomien. En skulle ogsaa tro at de problemer av handelsøkonomisk art som finnes i bokhandelen stort sett er identisk med annen detaljhandels og med hell kunne utforskes på vanlig bedriftsøkonomisk grunnlag. Særlig burde moderne bedriftsøkonomisk teknikk på områder som bokføring, kontororganisasjon, risiko, bedriftens organisasjonsforhold o. a. kunne hjelpe bokhandelen i vesentlig grad.

Skal imidlertid de undersøkelser, som etter hvert gjennomføres nå fram til entydige resultater, bør grunnlaget for oppgave og materiell helst være så ensartet som mulig. Det tør derfor være ønskelig at en først samler seg om arbeidet for et praktisk og *ensartet* regnskabssystem for bokhandelen. Over alt i verden arbeides det med, på grunnlag av professor Schmalenbachs idéer, å finne praktiske kontorammer, kontoplaner for handels- og industribedrifter, slik at bransjens egenart blir tilgodesett, at de oppgaver som antas å være av interesse automatisk kommer fram gjennom bokholderiet og at systemet får den smidighet, at det passer både for store og smaa bedrifter. Fordelen ved ensartethed i bransjens regnskapsystem har rent praktiske sider, bare det enkle faktum, at funksjonærer ved forflytning fra firma til firma lett finner seg til rette, betyr ikke lite. Men av særlig verdi vil det være at alt regnskapsarbeid vil kunne rasjonaliseres og automatiseres, at det skapes et grunnlag for sammenlikning, en norm for omkostningene ved bokomsetningen, alt etter omsetningens art, størrelse og stedlige forhold. Er et slikt grunnlag i orden, vil bokhandelens spesielle distribusjonsøkonomi kunne bli gjenstand for undersøkelser, som burde føre til gode resultater og skape stabilitet, pålitelighet og effektivitet, samtidig som en fikk sikkerhet for at omsetningen både for samfunnet og bokhandelen ble så billig som mulig.«

Der maa ogsaa skabes en faglig Litteratur for Boghandlere og gjennomføres en bedre og mere systematisk Uddannelse af Boghandelens Folk. Ekstensionsproblemet er et af de vanskeligste, og det maa løses paa selvstændig Maade i hvert Land ud fra de særlige Forhold. Det vises, hvorledes man i Nabolandene har eksperimenteret sig frem, men ikke alle disse Metoder kan overføres til Norge. Endelig er der Spørgsmaalet om Statens Støtte af Boghandelen. Et saadant Krav kan naturligvis ikke stilles af Hensyn til Boghandlerne. Men i Betragtning af, hvor store Beløb der ofres af Staten paa at lære Befolkningen at læse, kan der maaske nok spørges, om det er en rimelig Udgift, hvis Evnen ikke udnyttes paa en fornuftig Maade, og om det ikke vilde være tilraadeligt at anvende væsentlig flere

Penge paa Bogspreddningen gennem Biblioteker og Propaganda for Iødig Læsning.

Denne Bog burde læses og gennemdrøftes af Boghandlere over hele Norden, baade gamle og unge. Professor Julius Hirsch blev i de Aar, da han virkede her i Landet, aldrig træt af at gentage, at den saakaldte »Forretningshemmelighed« hverken var nogen Forretning eller nogen Hemmelighed, og vi ser hos Tanum en klar Forstaaelse af denne Sandhed; og det, som mest overbeviser om, at det ikke blot er Ord, er, at der ligger en Realitet paa 200,000 Kr. bag, og der er ingen Tvivl om, at Virkningerne vil vise sig allerede i Løbet af en kort Aarrække. *Knud Larsen.*

Palle Hansen: Industriens interne Regnskabsvæsen. Handelshøjskolen i København, Regnskabslaboratoriets Skrifter 2. Einar Harecks Forlag. 1945. 303 Sider + 6 Tvl. Kr. 13,00.

Bogen afløser som Lærebog ved Handelshøjskolen de hidtil benyttede Bøger om Emnet, nemlig Hans Chr. Riis: Omkostninger, og Palle Hansen: Den industrielle Kontoplan, der begge gennem længere Tid har været udsolgt.

Forfatteren har lagt Vægt paa at give en principiell Fremstilling af Stoffet; en for vidtgaaende Abstrahering er dog søgt undgaaet, idet Bogen fortrinsvis henvender sig til Folk, der arbejder i Praksis.

Bogen omfatter Hovedkapitlerne: Det interne Regnskabsvæsens Opgaver og Opdeling (8 Sider), Omkostningernes regnskabsmæssige Behandling (190 Sider), Kontoplanen (40 Sider + 1 Tavle), Organisation af Finans- og Driftsbogholderi (12 Sider + 5 Tavler) og Kalkulationsmetoder (36 Sider).

Kapitlet Omkostningernes regnskabsmæssige Behandling redegør for Omkostningernes Vandring gennem det interne Regnskabsvæsen. Først forklares Omkostningsbegrebet, og der gives et Overblik over de to Hovedformer for Omkostningernes regnskabsmæssige Behandling: Ordreregnskab og Afdelingsregnskab. Derefter behandles Omkostningsarter og videre Omkostningssteder samt Omkostningsbærere. I et særskilt Afsnit tages Kalkulationsdifferencer, deres Opstaaen, Behandling og Anvendelse i Driftskontrollen op til indgaaende Drøftelse.

Kapitlet om Kontoplanen indeholder navnlig en Redegørelse for Forf.s Forslag til en Kontoplan for Industrien med en Gennemgang af de enkelte Kontoklasser m. v., samt en kortfattet Oversigt over almindelig kendte Forslag til Kontoplaner.

I Kapitlet Organisation af Finans- og Driftsbogholderi behandles Hovedformerne for det industrielle Bogholderis Deling i et Finansbogholderi og et Driftsbogholderi og S sammenspillet mellem de to Bogføringskredse.

Endelig belyses i Kapitlet om Kalkulationsmetoder de forskellige Hovedformer for Kalkulation, og almindelig kendte Forslag til Kalkulationsskemaer omtales, ligesom der gives en Vurdering af Kalkulationens Betydning for Driftskontrollen.

Fremstillingen er hele Vejen illustreret med Eksempler, saasom grafiske Oversigter, Kontoudsnit og Taleksempler.

Red.